

484. Kasby, Lagga sn.

Pl. 93.

Litteratur: B 209, L 574, D 2: 188. Ransakningarna 1667—84 (R. Dybeck, Runa 1848, s. 14); J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 12; UFT h. 2 (1872), s. 35; E. Brate, Anteckningar 1914 (ATA).

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 209); Dybeck a. a.; Brate foto 1914 (ATA).

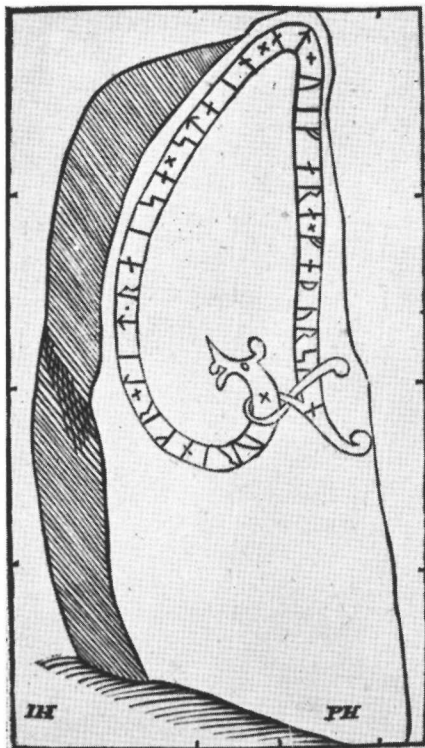

Fig. 209. U 484. Kasby, Lagga sn.
Efter B 209.

Runstenen står på södra sidan av den väg som från huvudbyggnaden leder till stallet och ladugården. Den har tidigare tjänat som grindstolpe.

Runstenen är sannolikt en av de två »widh Kaasby Säte-Gårdh i Åbrädden», som omtalas i *Ransakningarna* (se ovan U 483). Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Lagga. Kasby åån» (B 209, med tryckfel: »Rassby å», L 574: »Karsby å»). Vid Dybecks besök stod stenen på sin nuvarande plats, såsom grindstolpe.

Mörkgrå granit. Höjd 1,50 m., bredd 0,75 m. Toppen är avslagen (redan på Dybecks teckning, däremot icke i *Bautil*), varvid ett par runor ha gått förlorade. Ytan är svagt knottrig. Ristningen är djupt huggen och väl bevarad.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 209):

× yrinkr × lit × raisa × stain × at × uifara × faþur sin ×
5 10 15 20 25 30 35

Öringr let ræisa stein at Vi[ð]fara, faður sinn.

»Öring lät resa stenen efter Vidfare, sin fader.»

Till läsningen: Pricken i 1 y är liten och osäker, men sannolik. 5 k är icke stunget. Bst i 19 n är vågrät, likaså bst i 29 a. Intet säkert spår är bevarat av sk efter 19 n. Intet sk efter 32 r.

Hadorph och Helgonius (B 209): 1 u. Intet sk efter 35 n.
— Dybeck: 1 u. Sk efter 19 n och framför 22 u äro till hälften bevarade. Sk × efter 35 n. —
Brate: 1 y (»en liten men alldeles tydlig prick»).

Om namnet *Öringr* se U 461. — 22—27 *uifara* torde sannolikt återge ack. av ett *Vidfari* 'den som färdas vida'. Om detta namn se Sö 256 och U 99.

485. Marma, Lagga sn.

Pl. 94.

Litteratur: B 206, L 577, D 2: 184. J. Bureus, Fa 6 s. 125 (Bureus' handstil och utan tvivel hans egen uppteckning), s. 202 (Rhezeliuss), Fa 5 n:r 237, Fa 1 s. 55; J. Rhezelius, Fl 2 n:r 15; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Fl 5:1 n:r 34, Monumenta 3, bl. 13; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 323, 2, s. 621, Acta Literaria Sveciæ 3 (1730), s. 97; UFT h. 2 (1872), s. 36; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 102, Anteckningar 1914 (ATA); O. v. Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 67—69, Runorna (Nordisk kultur, Bd 6, 1933), s. 221—228; Handlingar i ATA 1924.

Äldre avbildningar: Bureus, kopparstick (Ff 6 n:r 94); Rhezelius, teckning (i Fl 2); J. Hadorph och J. Peringskiöld, teckning (i Fl 5:1), träsnitt (i Fl 5:1, Peringskiölds Monumenta och B 206); Dybeck a. a.; Brate foto 1914 (ATA); v. Friesen foto (a. a.).

Runstenen står rest i trädgården vid Marma, 4 m. NÖ om landsvägen till Uppsala, 15 m. VSV om huvudbyggnaden.

Runstenen stod enligt Bureus, som antecknat inskriften den 27 sept. 1632 3¹/₂ p. m., »på Marma Gärdet i Lagga vidh Almundvägen». Rhezelius: »I Marma gärdet.» — *Ransakningarna*: »Opå Marma Giärde mitt för byen finnes een Runasteen med någre bookstafwer inrijtat, men dess betydning weet ingen.» Peringskiöld, *Monumenta*: »Lagga Sochn i Marma gärde vid Landzvägen.» — Celsius, som har läst inskriften den 21 juni 1727, anger platsen: »Marma i Lagga Sn i stenbacken på gärdet straxt vid gården.» — Dybeck: »Denne sten står i sydöstra hörnet af Marma gärde, invid uthusen och landsvägen som leder till Mora äng och Uppsala.» — Beskrivningen till Geologiska kartbladet »Rånäs» (1868): »Vid Marma gästgivaregård, en stor sten.» — Brate uppger (1914), att »runstenen står lutande bakåt vid landsvägens norra sida omedelbart vid västra väggen till vagnslidret vid den gård i Marma, som ligger vid landsvägen till Uppsala». Ristningen var vänd mot vägen, sålunda mot SV. År 1924 flyttades stenen, på begäran av markägaren, 4 m. åt SÖ och vreds samtidigt ett kvarts varv, så att den nu står på gräsplanen i gårdens trädgård, med ristningen vänd mot NV.

Tomterna i Marma by lågo tidigare, före skiftet, utmed vägen till Lagga kyrka, och mellan denna väg och landsvägen till Uppsala låg byns södra gärde. Här stod alltså stenen, nära landsvägen men ett stycke från gårdarna i Marma. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Rånäs».

Röd granit. Höjd 1,84 m., bredd 1,14 m. Den ristade ytan är synnerligen jämn och slät. På h. sidan är stenen skadad, varigenom även något av inskriften har gått förlorat. Skadorna finnas redan på teckningen i *Bautil*. De äro antydda även på de äldsta avbildningarna av Bureus och Rhezelius. Ristningen är djupt huggen och väl bevarad.

Inskrift:

proti	uk	ingulfr	litu	rita	stain	iftir	sihuip	fapur	sin	uk	inkifast	at	bonta	sin
5		10	15	20	25	30	35	40	45		50	55	60	65
in ofaigr ybir risti														
70		75	80											

Þrotti ok Ingulfr letu retta stæin æftir Sigvið, faður sinn, ok Ingifast at bonda sinn. En Ofæigr Öpir risti.

»Trotte och Ingulv läto uppresa stenen efter Sigvid, sin fader, och Ingefast efter sin make. Och Ofeg Öpir ristade.»

Till läsningen: Intet sk vid ristningens början och slut. Bst i 9 n är nästan vinkelrät mot hst. 10 g är säkert stunget, med en grund, streckformig prick. Icke stungna äro 16, 20, 28 i, 51 k. Avståndet mellan 22 a och 23 s är påfallande stort. Sannolikt har skadan i stenen funnits, redan då den ristades. Intet sk. Övre delen av runorna i namnet 33—38 sihuip är borta på grund av skada, men alla runorna äro säkra. De båda nedre bst i 35 h äro bevarade. 54 as är en bindelruna. 72 g är säkert stunget; likaså 74 y. — Runan a har, såsom i regeln hos Öpir, dubbelsidig bistav; i 56 a är dock bst t. h. om hst mycket kort. n och o ha däremot bst endast på h. sidan av hst; undantag 27 n, där bst skär hst.

Bureus: 10 k. F. ö. återger Bureus inskriften fullkomligt riktigt (även 54 as, 72 g, 74 y) t. o. m. 77 n. 33—38 sihuip; sannolikt har stenen ännu icke varit skadad på detta ställe. Det sista ordet 78—82 risti saknas; Bureus anmärker: »cetera in terra». Dessa runor ha tydligen varit dolda i jorden och oåtkomliga. Kopparsticket (i F f 6) har följande fel: 9 p, 21 n, 30 i; 35 h saknas; 49—55 inkast (54—55 at saknas); 72 k, 74 u; 78—82 risti saknas. — Rhe-

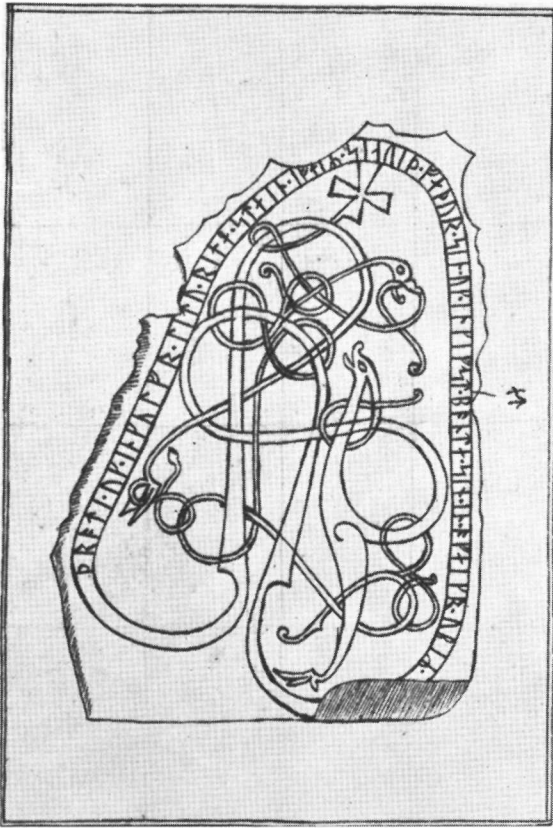

Fig. 210. U 485. Marma, Lagga sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 211. U 485. Marma, Lagga sn.
Efter kopparstick av Bureus.

zelius: 10 **k**, 35 **n**, 54 **as**, 72 **k**, 74 **y**. — Peringskiöld: 10 **g**. Bst i 35 **h** saknas. 54 **as**, 72 **g**, 74 **y**, 78—82 **risti**. — Likaså O. Celsius. — Dybeck: 10 **g**; bst i 35 **h** saknas; 54 **as**, 72 **k** (»**k** i **ofaigr** är icke stunget»), 74 **y**. — Brate: 10 **g**, 54 **as**, 72 **g**, 74 **y**. — v. Friesen: 10 **g**, 54 **as**, 72 **g**, 74 **y**.

O. Celsius har missförstått slutet av inskriften, i det han för 66—73 **in · ofaigr** till det föregående och översätter: »et Ingifasta marito suo Ofego. Ybir incidit». Icke heller C. Säve (*UFT* h. 2) har förstått meningen: »Throtte och Ingulf läto rita sten efter Sigvid, sin fader, och Ingefast efter sin bonde; men Ofeg. Ubbe riste.» Öpirs vanliga och välkända signatur är **ubir risti** (**in ubir risti**). Det har därför varit svårt att förstå, vad Marma-stenens ensamstående **in · ofaigr · ybir · risti** skulle innebära. O. v. Friesen har härom framhållit följande: »Att **ofaigr** och **ybir** ej äro två olika personer framgår dels däraf, att namnen ej äro förbundna med konjunktion, dels däraf att verbet står i singular form. **ubir**, **ybir**, **ubir**, **ybir** har hittills utlästs *Ybbir* eller *Yppir*. Ingendera formen är tillfredsställande styrkt som ett på verkliga personer användt namn. Då vi nu finna, att det egentliga namnet var det från forntiden välkända *Ofeg*, blir den osöktaste förklaringen af **ybir** *Öper*, hvilket betyder skrikhals och användes både som vedernamn och egennamn i det forntida Danmark liksom i Sverige.» *Ofeigr* är alltså ristarens egentliga namn och *Öpir* från början ett öknamn, som emellertid ristaren upptagit och i regeln använder. I *Runorna* (1913), s. 223 tecknar v. Friesen **ybir** i transskription och översättning med liten bokstav: *Ofeigr öpir* »Ofeg öper» och uppfattar det alltså som ett appellativum. — Brate har (*Svenska runristare*, s. 98 f.) gjort invändningar mot v. Friesens tolkning av **ybir** som *Öpir*; han

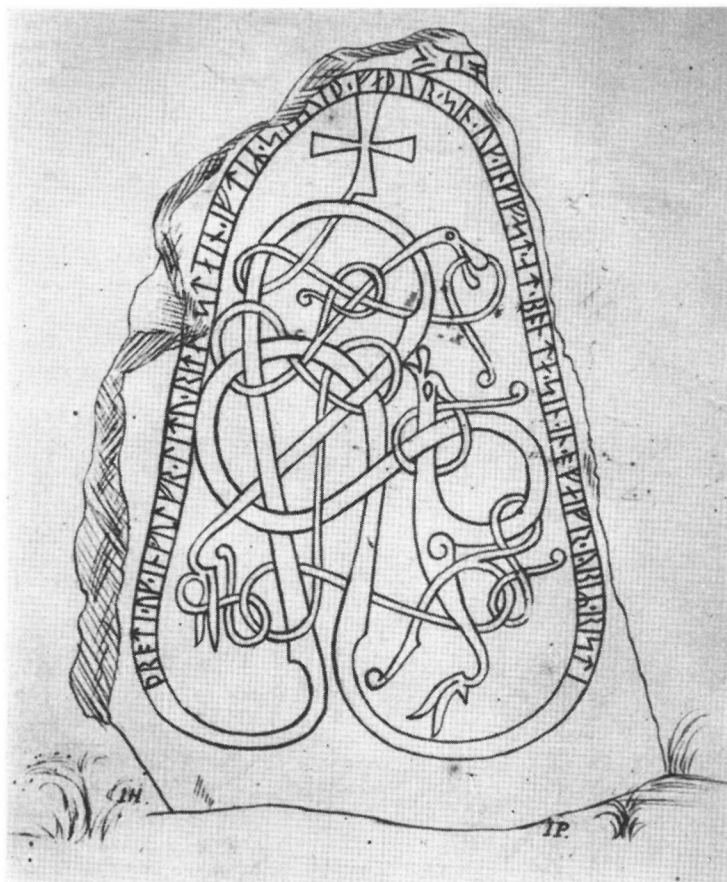

Fig. 212. U 485. Marma, Lagga sn.
Efter teckning av Peringskiöld.

Fig. 213. U 485. Marma, Lagga sn.
Efter B 206.

anser i stället, att det är ett kortnamn *Öbbir* (*Ybbir*). Han har då klart för sig, att avslutningen av Marma-inskriften, som är ett viktigt stöd för antagandet av öknamnet *Öpir*, måste annorlunda förklaras. Men på vilket sätt den skulle tolkas har Brate icke angivit.

Om namnet *Ofeigr* se U 2. Om *Þrotti* se Sö 200. *Ingulfr* hör icke till vikingatidens vanligaste mansnamn. Det förekommer, utom här, i följande runinskrifter: U 479, L 130 Bälunge kyrka, L 202 Jädra, Danmarks sn, L 238 Golvesta, Tensta sn, L 253 Axlunda, Björklunge sn, Sö 91 och Sö 143. Under medeltiden är det »ganska vanligt» (Lundgren). Detsamma gäller om fda. *Ingulf* och fno.-isl. *Ingulfr*. — Om *Sigviðr* se Sö 276, 294. — Kvinnonamnet *Ingifast* är belagt i ännu ett par uppländska inskrifter: L 188 Samnan, G. Uppsala och D 1: 239 Björklunge prästgård (*ekiofast*); se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101.

U 485 är ett av de vackraste prov, som ha bevarats, av Öpirs konst och ristningsteknik.

486. Morby, Mora stenar, Lagga sn.

Pl. 96.

Litteratur: B 203, L 572, D 2: 182. J. Bureus, Fa 6 s. 46 n:r 32 (Bureus' egen uppteckning), s. 203 n:r 183 (Rhezelius), Fa 5 n:r 238, Fa 10: 2 n:r 69, Fa 1 s. 56; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 6; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 326; N. Sjöborg, Samlingar för Nordens fornälskare 1 (1822), s. 121 f.; UFT h. 2 (1872), s. 35; E. Brate, Anteckningar 1914 (ATA).